

Submit Date: 06 June 2025

Revise Date: 05 September 2025

Accept Date: 15 September 2025

Publish Date: 21 March 2025

The Encyclopedia of Comparative Jurisprudence and Law

Abuse of Parliamentary Immunity by Members of the Islamic Consultative Assembly: A Comparative Study with United States, United Kingdom, and France

Seyyed Mehdi Mousavi¹, Mohsen Hassanvand^{*2}, Ahmad Rafiei³, Maryam Afshari⁴

1. Department of Law, Public Law, Te.C., Islamic Azad University, Tehran, Iran

2. Department of Law, Te.C., Islamic Azad University, Tehran, Iran

3. Department of Law, Public Law, Te.C., Islamic Azad University, Tehran, Iran

4. Department of Law, Public Law, Dam.C., Islamic Azad University, Tehran, Iran

* Corresponding Author's Email: lawyer.h.123.456@gmail.com

ABSTRACT

Parliamentary immunity is one of the fundamental principles in democratic systems, designed to protect the independence of legislators in performing their parliamentary duties and to prevent political, judicial, and executive pressures. This study aims to compare the parliamentary immunity of members of the Islamic Consultative Assembly of Iran with that of the United States, United Kingdom, and France. In these countries, parliamentary immunity is implemented with certain limitations so that representatives benefit from this protection solely within the scope of their parliamentary activities. In contrast, in Iran, parliamentary immunity is more broadly defined, which may lead to its abuse. This research, based on a library method and comparative analysis, examines the differences and similarities of this principle in the mentioned countries and explores its effects on democracy and the separation of powers. The findings indicate that in the aforementioned countries, effective oversight mechanisms exist to control the exercise of parliamentary immunity, whereas in Iran, weak supervision and lack of transparency have created challenges in its proper implementation. The study concludes by emphasizing the need to strengthen oversight institutions and enhance transparency in Iran's legal system to prevent the abuse of parliamentary immunity.

Keywords: *Parliamentary immunity, Members of the Islamic Consultative Assembly, United States, United Kingdom, France.*

How to cite: Mousavi, S. M., Hassanvand, M., Rafiei, A., & Afshari, M. (2026). Abuse of Parliamentary Immunity by Members of the Islamic Consultative Assembly: A Comparative Study with United States, United Kingdom, and France. *The Encyclopedia of Comparative Jurisprudence and Law*, 4(1), 1-20.

تاریخ ارسال: ۱۶ خرداد ۱۴۰۴

تاریخ بازنگری: ۱۴ شهریور ۱۴۰۴

تاریخ پذیرش: ۲۴ شهریور ۱۴۰۴

تاریخ چاپ: ۱ فروردین ۱۴۰۵

دانشنامه فقه و حقوق تطبیقی

سوءاستفاده از مصونیت پارلمانی نمایندگان مجلس شورای اسلامی: مقایسه تطبیقی با سه کشور ایالات متحده آمریکا، انگلستان و فرانسه

سید مهدی موسوی^۱، محسن حسنونند^{۲*}، احمد رفیعی^۳، مریم افشاری^۴

۱. گروه حقوق، حقوق عمومی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

۲. گروه حقوق، واحد تهران شمال، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

۳. گروه حقوق، حقوق عمومی، واحد تهران شمال، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

۴. گروه حقوق، حقوق عمومی، واحد دماوند، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

* پست الکترونیک نویسنده مسئول: lawyer.h.123.456@gmail.com

چکیده

مصونیت پارلمانی یکی از اصول اساسی در نظام‌های دموکراتیک است که هدف آن حمایت از استقلال نمایندگان در انجام وظایف پارلمانی و جلوگیری از فشارهای سیاسی، قضایی و اجرایی است. این پژوهش با هدف مقایسه مصونیت پارلمانی نمایندگان شورای اسلامی ایران در مقایسه با کشورهای آمریکا، انگلیس و فرانسه انجام شده است. مصونیت پارلمانی در این کشورها با محدودیت‌هایی اجرا می‌شود تا نمایندگان تنها در چارچوب فعالیت‌های پارلمانی از این مصونیت بهره مند شوند. در مقابل، در ایران مصونیت پارلمانی به طور گسترده‌تری تعریف می‌شود که ممکن است منجر به سوءاستفاده شود. این پژوهش بر اساس روش کتابخانه‌ای و تحلیل تطبیقی، به بررسی تفاوت‌ها و شباهت‌های این اصل در کشورهای مذکور و بررسی تأثیرات آن بر دموکراسی و استقلال قوا پرداخته است. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که در کشورهای مذکور مکانیسم‌های نظارتی مؤثرتری برای کنترل مصونیت پارلمانی وجود دارد، درحالی‌که در ایران ضعف نظارت و شفافیت باعث ایجاد مشکل در اعمال صحیح این مصونیت شده است. نتیجه‌گیری این پژوهش بر تقویت نهادهای نظارتی و ایجاد شفافیت بیشتر در نظام حقوقی ایران برای جلوگیری از سوءاستفاده از مصونیت پارلمانی تأکید دارد.

کلیدواژه‌ها: مصونیت پارلمانی، نمایندگان مجلس شورای اسلامی، آمریکا، انگلستان، فرانسه.

نحوه استناددهی: موسوی، سید مهدی، حسنونند، محسن، رفیعی، احمد، افشاری، مریم. (۱۴۰۵). سوءاستفاده از مصونیت پارلمانی نمایندگان مجلس شورای اسلامی: مقایسه تطبیقی با سه کشور ایالات متحده آمریکا، انگلستان و فرانسه. *دانشنامه فقه و حقوق تطبیقی*، ۴(۱)، ۱-۲۰.

مقدمه

مصونیت پارلمانی یکی از اصول اساسی در نظام‌های دموکراتیک است که هدف آن حفظ استقلال نمایندگان در انجام وظایف پارلمانی و جلوگیری از فشارهای سیاسی، قضائی و اجرائی است (Rostami Ghazani, 2023). این مصونیت به‌ویژه در زمینه‌های قانون‌گذاری، نظارت بر عملکرد دولت و دستگاه‌های اجرایی و حمایت از حقوق عمومی اهمیت دارد (Karbasi et al., 2023).

اساس این اصل این است که نمایندگان مجلس باید بتوانند آزادانه و مؤثر در فرآیندهای قانونگذاری و نظارت دولت بدون ترس از تعقیب قضایی، فشارهای اجرایی یا تهدیدهای سیاسی شرکت کنند (Bayati & Aronaten, 2021). در واقع مصونیت پارلمانی به عنوان ابزاری حیاتی برای جلوگیری از هرگونه دخالت در تصمیمات سیاسی و جلوگیری از هرگونه فشار بر نمایندگان نهادهای اجرایی و قضایی طراحی شده است (Zare'i et al., 2019).

اما با وجود اهمیت این اصل در تقویت دموکراسی و حمایت از حقوق نمایندگان، نحوه تفسیر و اجرای آن در کشورهای مختلف تفاوت‌های چشمگیری دارد. در کشورهای پیشرفته مانند انگلیس، آمریکا و فرانسه مصونیت پارلمانی کاملاً تعریف شده و با محدودیت‌هایی مشخص است و معمولاً فقط در شرایط خاصی از سوی نمایندگان حمایت می‌شود (Hardt, 2013).

این حمایت معمولاً در چارچوب قانونگذاری و تصمیمات مجلس است که از نظارت دقیق قضایی و اجرایی مستثنی است، اما در شرایط دیگر زیر نظر نمایندگان است. در ایران، برخلاف برخی کشورهای دیگر، مصونیت پارلمانی به طور عمده در چارچوب اظهار نظر و رأی‌گیری در مجلس اعمال می‌شود و به‌طورکلی مصونیت پارلمانی در این کشور محدود است (Ziyaei & Jalili, 2014). یکی از چالش‌های عمده در بررسی مصونیت

پارلمانی، تفاوت‌های اساسی در نحوه تفسیر و اعمال آن در کشورهای مختلف است. در ایران، مصونیت پارلمانی تنها از جنبه عدم مسئولیت برای نمایندگان در هنگام انجام وظایف پارلمانی، مانند اظهار نظر و رأی‌گیری در مجلس، وجود دارد. این مصونیت در قانون اساسی کشور تصریح شده است، اما برخلاف بسیاری از کشورهای دیگر که علاوه بر عدم مسئولیت، اصل عدم تعرض نیز برای نمایندگان در نظر گرفته شده است، در ایران این اصل وجود ندارد. عدم وجود ضمانت اجرایی برای جلوگیری از تعرض به نمایندگان، می‌تواند زمینه‌ساز سوءاستفاده و کاهش پاسخگویی نمایندگان شود، به‌ویژه زمانی که این مصونیت به‌طور گسترده‌تر از چهارچوب قانونی مورد استفاده قرار گیرد. این در حالی است که در کشورهای دیگر مانند انگلیس و آمریکا مصونیت پارلمانی مشروط و با شرایط خاصی اعمال می‌شود. در انگلستان، مصونیت پارلمانی برای حمایت از نمایندگان در انجام وظایف پارلمانی وجود دارد، اما نمایندگان اگر مرتکب تخلفاتی خارج از این وظایف شوند، از این مصونیت برخوردار نیستند. در ایالات متحده، نظارت قضایی بر مصونیت پارلمانی با دقت و محدودیت‌های خاصی اعمال می‌شود، به طوری که نمایندگان در برخی زمینه‌های مرتبط با وظایف نمایندگی خود از تعقیب قضایی معاف هستند (Tavassoli Naeini & Attaran, 2020).

این تفاوت‌ها می‌تواند مسائلی را ایجاد کند که به‌ویژه در مقایسه تطبیقی مصونیت پارلمانی در کشورهای مختلف نیاز به تحلیل دقیق‌تری دارد. در بسیاری از کشورهای در حال توسعه و اصلاح‌کننده، نهادهای قضایی و اجرایی به طور کامل قادر به نظارت و اعمال محدودیت‌های لازم بر مصونیت پارلمانی نیستند. این موضوع می‌تواند منجر به سوءاستفاده گسترده از این مصونیت شود که در نهایت باعث کاهش شفافیت، پاسخگویی و افزایش فساد در سیستم‌های دولتی و پارلمانی می‌شود. اهمیت پژوهش در این زمینه به‌ویژه در کشورهای در حال توسعه مانند ایران از آنجا

ناشی می‌شود که مصونیت پارلمانی در این کشورها می‌تواند به ابزاری برای حفظ مواضع سیاسی و جلوگیری از پاسخگویی نمایندگان به ملت تبدیل شود. در ایران، هرچند مصونیت پارلمانی تنها در چارچوب‌های خاصی مانند اظهار نظر و رأی‌گیری در مجلس اعمال می‌شود، اما نگرانی‌هایی در مورد سوءاستفاده‌های احتمالی از این مصونیت وجود دارد، به‌ویژه در زمینه‌های دیگر که ممکن است در مواقعی ابهاماتی ایجاد کند. در واقع، بررسی تطبیقی نحوه اعمال مصونیت پارلمانی در کشورهای پیشرفته‌تر مانند آمریکا، انگلیس و فرانسه می‌تواند به کشورهایی مانند ایران در اتخاذ روش‌هایی برای تقویت نظارت، شفافیت و پاسخگویی در نظام قضایی و پارلمانی خود کمک کند (Rahmati Far, 2023). ضرورت انجام این پژوهش از آنجا ناشی می‌شود که کشورهای مختلف مصونیت پارلمانی را به شیوه‌های متفاوتی تعریف و اعمال می‌کنند و در این میان تفاوت‌های اساسی در نحوه نظارت و محدودیت‌های آن وجود دارد. در ایران مصونیت پارلمانی بیشتر اعمال می‌شود و این می‌تواند منجر به سوءاستفاده از موقعیت‌های سیاسی و حقوقی شود. درحالی‌که کشورهای پیشرفته مانند انگلیس و فرانسه مصونیت پارلمانی را با سازوکارهای نظارتی پیچیده‌تر توضیح و نظارت می‌کنند. این تفاوت‌ها می‌تواند منجر به چالش‌هایی در اجرای صحیح این اصل در کشورهایی مانند ایران شود. بنابراین، تحلیل تطبیقی این اصل در کشورهای مختلف به‌ویژه ایران، می‌تواند به سیاست‌گذاران، مراجع قضایی و نهادهای نظارتی در یافتن روش‌های مؤثر برای تقویت نظارت، شفافیت و جلوگیری از سوءاستفاده‌های احتمالی از مصونیت پارلمانی کمک کند. یکی از بزرگترین چالش‌ها یکی دیگر از چالش‌های مهم که می‌تواند پاسخگویی را تضعیف کند و بی‌اعتمادی عمومی نسبت به نهادهای دولتی و قضایی ایجاد کند. شفافیت و پاسخگویی در فرآیندهای تصمیم‌گیری قضایی و قانونی به‌ویژه در زمینه اعمال مصونیت پارلمانی از دیگر

چالش‌های پیش روی کشورهایی مانند ایران است. از این رو، در این پژوهش به دنبال پرداختن به موضوع «مصونیت پارلمانی نمایندگان مجلس از منظر تطبیقی در مقایسه با سه کشور آمریکا، انگلیس و فرانسه» هستیم. هدف این پژوهش بررسی مصونیت پارلمانی به عنوان پوششی قانونی متکی بر اصول حقوقی هر کشور و تحلیل چگونگی اجرای این اصل در قوانین ایران، آمریکا، انگلستان و فرانسه است. مصونیت پارلمانی نمایندگان مجلس که بر اساس قانون و به منظور حفظ آزادی آن‌ها در انجام وظایف نمایندگی و جلوگیری از فشارهای خارجی است، در این تحقیق با توجه به تفاوت‌های موجود در هر کشور مقایسه شده است. این مصونیت نیز مورد بررسی قرار خواهد گرفت، به‌ویژه در زمینه چالش‌ها و فرصت‌های موجود در هر کشور برای اعمال اصول نظارتی و شفافیت در فرآیندهای پارلمانی. این تحلیل تطبیقی می‌تواند به درک بهتر نقاط قوت و ضعف مصونیت پارلمانی در کشورهای مختلف و پیشنهاد راهکارهایی برای بهبود این سازوکار در ایران کمک کند. سوالات پژوهش به دنبال پاسخ به تفاوت‌ها و شباهت‌های مصونیت پارلمانی در کشورهای ایران، آمریکا، انگلستان و فرانسه است، همچنین تأثیر نظارت بر مصونیت پارلمانی بر دموکراسی و استقلال قوا و مشکلات نظارتی موجود در ایران بررسی خواهد شد. در این راستا، فرضیات تحقیق به این صورت است که اولاً تفاوت‌های اساسی در نظارت بر مصونیت پارلمانی در ایران نسبت به کشورهای پیشرفته وجود دارد، ثانیاً نظارت دقیق‌تری بر مصونیت پارلمانی در کشورهای توسعه‌یافته انجام می‌شود که موجب کاهش سوءاستفاده از این مصونیت می‌گردد و ثالثاً مشکلات نظارتی ایران در خصوص مصونیت پارلمانی به ضعف نهادهای نظارتی و عدم شفافیت در فرآیندهای قانونی مربوط است.

۱. مصونیت

مصونیت واژه‌ای است که در ادبیات حقوقی فارسی معادل واژه (Immunity) به شمار می‌آید. این کلمه از مصدر جعلی به معنای محفوظ ماندن و مصون بودن است. واژه «مصون» به معنای محافظت شده است و از ریشه «صون» در زبان عربی نشأت می‌گیرد، که در هر کاربردی از آن، مفهومی از حفاظت و نگهداری نهفته است. اگرچه واژه «مصونیت» از عربی است، حقوق‌دانان عرب معمولاً از کلماتی مانند حرمت، امتیاز، استثنا، معافیت و حضانت به عنوان معادل‌های (Immunity) استفاده می‌کنند، که در این میان، معانی مانند معافیت بیشتر به کار می‌رود. در زبان عربی، واژه «مزایا» که جمع «مزیت» است، از نظر اشتقاقی به معنای افزونگی، برتری، رجحان و امتیاز است. این کلمه از ریشه‌های مختلفی همچون (میز) (مز) (مزو) و (مزی) آمده است که همگی در مفهوم برتری و کمال نهفته‌اند. در ادبیات حقوقی فارسی و عربی، واژه مزیت به معادل لاتینی (Privilege) که از (Privilegium) مشتق شده، اطلاق می‌شود. در زبان‌های بیگانه، واژه «Privilege» معانی امتیاز، حق ویژه، برتری و معافیت را به خود اختصاص می‌دهد (Sheikh al-Eslami, 2004).

انواع مصونیت پارلمانی

مصونیت پارلمانی به دو بخش کلی تقسیم می‌شود: مصونیت پارلمانی به‌طور عام و مصونیت پارلمانی از نظر حقوقی. در بخش نخست، مصونیت پارلمانی به‌طور عام به این معناست که نمایندگان پارلمان از تعقیب قضائی به‌خاطر عقاید و اقداماتشان در دوران نمایندگی معاف هستند. اصل عدم مسئولیت نمایندگان پارلمان در راستای انجام وظایف قانونی، از جمله رأی‌گیری‌ها، سخنرانی‌ها، بحث‌ها و گزارش‌ها، به‌ویژه برای دفاع از حقوق عمومی و نظارت بر دولت، تعریف شده است. این اصل با هدف تضمین آزادی نمایندگان در انجام وظایف خود و جلوگیری از موانع سیاسی یا قضائی ایجاد شده است. همچنین، این اصل تنها در دوره نمایندگی

اعمال نمی‌شود و پس از پایان دوره نیز نمایندگان از مسئولیت اقدامات خود در طول این دوره معاف هستند. در برخی کشورهای حقوقی، این اصل از طریق معادل‌هایی مانند "آزادی گفتار" یا "امتیازات پارلمانی" شناخته می‌شود. در کنار این، تأکید شده است که این مصونیت نباید به‌عنوان ابزاری برای سوءاستفاده از حقوق فردی یا اجتماعی مورد استفاده قرار گیرد. برای مثال، در قوانین اساسی آلمان، مصونیت پارلمانی شامل تهمت، افترا و توهین نمی‌شود، حتی اگر این اقدامات در چارچوب وظایف پارلمانی صورت گرفته باشد. در بخش دوم، اصل تعرض‌ناپذیری به‌عنوان جنبه‌ای دیگر از مصونیت پارلمانی مطرح می‌شود که شامل حمایت از نمایندگان در برابر تعقیب‌های حقوقی و کیفری برای اقدامات غیرمرتبط با وظایف پارلمانی است. این اصل به‌ویژه در خصوص جرائمی است که نمایندگان خارج از وظایف پارلمانی خود مرتکب می‌شوند. در این حالت، تعقیب نمایندگان نیازمند اجازه پارلمان است، به‌طوری که اگر جرم مشهود نباشد، تعقیب نماینده باید با موافقت پارلمان صورت گیرد. در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، اصل ۸۶ به‌طور صریح این حق نمایندگان را در انجام وظایف نمایندگی مانند اظهار نظر و رأی‌گیری در مجلس تأکید کرده است. علاوه بر این، این اصل به‌عنوان ابزاری برای جلوگیری از هرگونه تعقیب و توقیف نمایندگان به‌منظور اخلاف در فرآیندهای قانونی و تصمیم‌گیری‌های پارلمان تنظیم شده است. در کشورهای مختلف، نحوه اجرای این اصل ممکن است متفاوت باشد؛ به‌طوری که در برخی کشورها مانند کانادا و استرالیا، به دلیل حمایت از حقوق عمومی و عدالت برای تمام شهروندان، اصل تعرض‌ناپذیری در موارد خاص پذیرفته نشده است. در نهایت، این اصل باید به‌گونه‌ای تنظیم شود که مانع اجرای عدالت در مورد نمایندگان نباشد و تنها برای حمایت از وظایف قانونی آن‌ها باشد. در بررسی مصونیت پارلمانی، باید به تفکیک دو مفهوم کلیدی «عدم مسئولیت» و «عدم تعرض» توجه کرد. «عدم مسئولیت» به

طولانی برخوردار است و در فرآیندهای قانونگذاری و نظارتی به تکامل رسیده است.

شروط مصونیت پارلمانی

مصونیت پارلمانی در جمهوری اسلامی ایران طبق اصل ۸۶ قانون اساسی تنها شامل بیانات و آرای می‌شود که نمایندگان در هنگام انجام وظایف نمایندگی خود در پارلمان ابراز می‌کنند. اگر بیانات خارج از مجلس یا خارج از زمان‌های وظایف نمایندگی مطرح شوند، مصونیت اعمال نمی‌شود. انگیزه نمایندگان باید مرتبط با وظایف پارلمانی باشد، و در غیر این صورت، می‌توانند تحت تعقیب قضائی قرار گیرند. همچنین، مصونیت پارلمانی تنها در حین ایفای وظایف نمایندگی برقرار است و برای جرائم خارج از این چارچوب وجود ندارد. در ایالات متحده، مصونیت پارلمانی بر اساس اصل آزادی بیان در ماده اول قانون اساسی این کشور تضمین شده است. نمایندگان کنگره از مسئولیت قضائی برای سخنرانی‌ها و نظراتی که در جلسات پارلمان بیان می‌کنند معاف هستند. این مصونیت تنها در داخل پارلمان معتبر است و فعالیت‌های خارج از آن تحت پوشش مصونیت قرار نمی‌گیرد (White, 1879).

در انگلستان، مصونیت پارلمانی یک حق تاریخی است که به نمایندگان مجلس عوام اعطا می‌شود و آن‌ها را از پیگرد قضائی به دلیل اظهارات و اعمالشان در جریان جلسات پارلمان محافظت می‌کند. این مصونیت شامل سخنان نمایندگان در مجلس و کمیته‌ها می‌شود و حتی ممکن است آن‌ها را از دستگیری یا پیگرد قضائی برای اعمالی که در طول بحث‌ها یا رای‌گیری‌ها انجام می‌دهند، محافظت کند. با این حال، مصونیت پارلمانی به معنای مصونیت از تمامی جرم‌ها نیست و نمایندگان در صورت ارتکاب جرایم خارج از پارلمان، از این حق بهره‌مند نخواهند شد (Todd, 2022).

معنای معافیت نمایندگان از پیگرد قضائی به دلیل اظهارات و اعمال آن‌ها در زمان انجام وظایف نمایندگی است، که در واقع به آن‌ها آزادی عمل در روند تصمیم‌گیری‌های پارلمانی را می‌دهد. در مقابل، «عدم تعرض» به معنای جلوگیری از هرگونه اقدام قانونی علیه نمایندگان، مانند دستگیری یا تعقیب قضائی، به دلیل اقداماتی است که در چارچوب وظایف نمایندگی صورت گرفته است. در ایران، مصونیت پارلمانی در قالب عدم مسئولیت تعریف شده است، ولی اصل عدم تعرض که ضمانت اجرایی این مصونیت است، وجود ندارد. این تفاوت به وضوح در مقایسه با برخی کشورها مانند آمریکا و انگلستان قابل مشاهده است که در آنجا نمایندگان علاوه بر عدم مسئولیت، از مصونیت در برابر تعرضات نیز برخوردارند.

۲. تحلیل تاریخی و حقوقی مصونیت پارلمانی

مصونیت پارلمانی در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران با هدف جلوگیری از گسترش انواع مصونیت‌ها و تأکید بر اصل برابری افراد در برابر قانون، به‌طور خاص تنظیم شده است. این مصونیت فقط در محدوده وظایف نمایندگی مجلس معتبر است و نمایندگان نمی‌توانند به‌خاطر نظرات یا آرای خود در مجلس تعقیب یا توقیف شوند. اما در صورت ارتکاب جرم، هیچ مصونیتی برای آن‌ها وجود ندارد و باید پاسخگو باشند. در مقایسه با مصونیت‌های پارلمانی دیگر کشورها، ایران تأکید دارد که حتی مقامات عالی‌رتبه مانند رهبری و روسای قوا نیز از مصونیت‌های قانونی برخوردار نیستند و باید مشابه دیگر افراد پاسخگو باشند. در قرآن و احادیث پیامبر اسلام نیز بر اصل برابری و عدم تبعیض تأکید شده است، که با رویکرد جمهوری اسلامی ایران در زمینه مصونیت پارلمانی همخوانی دارد. در آمریکا، مصونیت پارلمانی برای تضمین استقلال قوا و آزادی بیان نمایندگان در کنگره پذیرفته شده است، و در انگلستان و فرانسه، این اصل از تاریخچه‌ای

با وجود تفاوت در نحوه اعمال مصونیت پارلمانی، در بسیاری از کشورها این مصونیت بر اساس اصول مشابهی اعطا می‌شود. در تمامی این کشورها، هدف اصلی از اعطای مصونیت پارلمانی، محافظت از نمایندگان در برابر هرگونه فشار قضایی و اجرایی در طول دوره نمایندگی است. در ایران، این مصونیت به‌طور خاص با هدف حمایت از آزادی نمایندگان در ابراز عقیده و اتخاذ تصمیمات حقوقی و سیاسی ایجاد شده است، به‌طوری که نمایندگان در فرآیندهای پارلمانی از این مصونیت برخوردار می‌شوند. در ایالات متحده نیز مصونیت پارلمانی عمدتاً برای حمایت از نمایندگان در فعالیتهای پارلمانی اعمال می‌شود، به طوری که نمایندگان می‌توانند بدون ترس از پیگرد قانونی در جلسات استماع کنگره شرکت کنند. در انگلستان و فرانسه نیز این مصونیت به‌طور مشابه برای حمایت از آزادی نمایندگان در انجام وظایفشان در چارچوب فعالیتهای پارلمانی است. در هر چهار کشور، این مصونیت عمدتاً برای محافظت از نمایندگان در برابر فشارهای خارجی و پیگرد قانونی مرتبط با فعالیتهای پارلمانی اعمال می‌شود. به‌طور کلی، در تمام این کشورها مصونیت پارلمانی با هدف حفظ استقلال نمایندگان از سایر قوا و تضمین آزادی آن‌ها در انجام وظایف نمایندگی اعطا می‌شود (Abrishamizad & Nazarian, 2021).

تفاوت‌های ساختاری در اجرای مصونیت و نظارت در کشورهای منتخب

در حالی که اصول حقوقی مصونیت پارلمانی در کشورها مشابه است، نحوه اجرا و نظارت بر این مصونیت در هر کشور تفاوت‌های ساختاری قابل توجهی دارد. در ایران، یکی از مشکلات اساسی در اجرای مصونیت پارلمانی، ضعف نظارت و عدم شفافیت است. نظارت بر اجرای مصونیت نمایندگان با چالش‌هایی مواجه است، چرا که نهاد نظارتی مستقل و کارآمدی برای ارزیابی دقیق موارد نقض مصونیت وجود ندارد. این کمبود نظارت

در فرانسه، مصونیت پارلمانی نیز یکی از اصول حقوقی است که از نمایندگان مجلس در مقابل پیگرد قضایی محافظت می‌کند. این مصونیت به‌ویژه در دوران تصویب قوانین برای سخنان و اظهارات نمایندگان در جلسات پارلمان معتبر است. مصونیت پارلمانی در فرانسه به عنوان یک ابزار برای تضمین آزادی بحث و مذاکرات در پارلمان شناخته می‌شود و از این طریق نمایندگان می‌توانند بدون ترس از مجازات، نظرات خود را آزادانه ابراز کنند. مشابه با دیگر کشورها، این مصونیت در موارد خارج از فعالیتهای پارلمانی قابل اعمال نیست.

۳. تفاوت‌ها و شباهت‌های مصونیت پارلمانی در نظام‌های حقوقی مختلف

مصونیت پارلمانی در کشورهای ایران، آمریکا، انگلیس و فرانسه با تفاوت‌هایی در تفسیر و اجرای آن همراه است. در ایران، مصونیت پارلمانی به‌طور محدودتر و تنها در چارچوب خاصی از جمله اظهار نظر و رأی‌گیری در مجلس اعمال می‌شود و نظارت مؤثری بر آن وجود ندارد که ممکن است منجر به سوءاستفاده شود. در ایالات متحده، این مصونیت تنها در زمینه فعالیتهای پارلمانی اعمال می‌شود و نمایندگان در موارد غیر مرتبط با وظایف خود از تعقیب قضایی معاف نیستند، که باعث می‌شود نمایندگان نظارت دقیق‌تری داشته باشند. انگلیس همچنین مصونیت پارلمانی را به وظایف پارلمانی محدود می‌کند و نظارت دقیق‌تری دارد (Cooper, 2019).

در فرانسه، این مصونیت به‌طور مشابه برای محافظت از نمایندگان در برابر تعقیب قضایی در انجام وظایفشان وجود دارد، اما در صورت ارتکاب جرایم جدی لغو می‌شود. این تفاوت‌ها بر شفافیت، پاسخگویی و فرآیندهای دموکراتیک تأثیر می‌گذارد و می‌تواند به کشورهایی مانند ایران کمک کند تا الگوهای مؤثرتری برای نظارت و شفافیت ایجاد کنند (Moneskhah, 2023).

شباهت‌ها در روند قانونی اعطای مصونیت نمایندگان

ایالات متحده، مصونیت کنگره به آن‌ها اجازه می‌دهد تا در جلسات کنگره صحبت کنند و بدون ترس از پیگرد قانونی، قوانین را تصویب کنند. در انگلستان و فرانسه نیز از این مصونیت به عنوان ابزاری برای حفظ آزادی نمایندگان در هنگام پیشنهاد قوانین و سیاست‌ها استفاده می‌شود. به‌طور کلی مصونیت پارلمانی در همه این کشورها نقش مهمی در حمایت از آزادی نمایندگان و تقویت دموکراسی ایفا می‌کند (Bayati & Aronaten, 2021).

تأثیر مصونیت بر مشارکت فعال نمایندگان در فرآیند قانون‌گذاری

مصونیت پارلمانی مستقیماً بر مشارکت فعال نمایندگان در روند قانون‌گذاری تأثیر می‌گذارد. وقتی نمایندگان از مصونیت برخوردار باشند، می‌توانند بدون ترس از تعقیب قضایی یا فشار خارجی در بحث‌های پارلمانی شرکت کنند و قوانین را تصویب کنند. در ایالات متحده، مصونیت پارلمانی به نمایندگان کنگره اجازه می‌دهد تا آزادانه در مورد موضوعات حساس و چالش‌برانگیز بحث کنند و قوانین مربوط به موضوعات مهم اجتماعی و اقتصادی را بررسی کنند. در انگلستان و فرانسه، این مصونیت به نمایندگان اجازه می‌دهد تا در برابر فشارهای گروه‌های قدرتمند یا نهادهای اجرایی بایستند و در راستای منافع عمومی عمل کنند. در ایران، این مصونیت می‌تواند نمایندگان را به فعالیت بیشتر در فرآیندهای قانون‌گذاری وادار کند، زیرا از حمایت قانونی در برابر انتقاد و تعقیب برخوردارند. در نتیجه، مصونیت پارلمانی در همه این کشورها به عنوان ابزاری کلیدی برای ارتقای مشارکت نمایندگان در فرآیندهای دموکراتیک و قانون‌گذاری عمل می‌کند.

چالش‌های عملیاتی ناشی از مصونیت نمایندگان

در حالی که مصونیت پارلمانی دارای مزایای قابل توجهی است، در اجرای آن و انجام وظایف نمایندگان نیز چالش‌هایی وجود دارد. در برخی کشورها، نمایندگان ممکن است از مصونیت خود سوءاستفاده کنند و از آن به عنوان پوششی برای پنهان کردن

می‌تواند به سوءاستفاده از مصونیت و کاهش پاسخگویی نمایندگان منجر شود. در ایالات متحده، سیستم قضایی و نهادهای نظارتی مستقل در سطح فدرال توانایی کافی برای نظارت و پیگرد موارد سوءاستفاده از مصونیت پارلمانی را دارند. به‌ویژه وجود قوانین شفاف و رویکردهای نظارتی متفاوت، نظارت بر مصونیت نمایندگان در کنگره را کارآمدتر می‌کند. در بریتانیا، مصونیت پارلمانی عمدتاً توسط نمایندگان پارلمان و قوانین بازبینی قضایی کنترل می‌شود. این نظارت‌ها معمولاً از طریق سازوکارهای قانونی و پارلمانی انجام می‌شود و می‌تواند نمایندگان را پاسخگو کند. در فرانسه، سیستم قضایی و نهادهای نظارتی به‌طور دقیق‌تر مصونیت نمایندگان را ارزیابی می‌کنند. این دقت به‌ویژه در شرایطی که اقدامات نمایندگان با قوانین عمومی یا سایر اصول حقوقی در تضاد باشد، نمود پیدا می‌کند. در این مواقع، ممکن است مصونیت نماینده لغو شود. برای مثال، در صورتی که رفتار نماینده خارج از چارچوب فعالیت‌های پارلمانی باشد و به‌طور مستقیم با قوانین کیفری یا حقوق عمومی در تعارض قرار گیرد، سیستم قضایی فرانسه با دقت به بررسی این موضوع پرداخته و در صورت لزوم، مصونیت نماینده را لغو می‌کند. در نتیجه، تفاوت‌های ساختاری در نحوه نظارت بر مصونیت پارلمانی در این کشورها می‌تواند تأثیرات زیادی بر شفافیت، پاسخگویی و کارایی سیستم‌های دولتی آن‌ها داشته باشد (Olson, 1998).

۴. بررسی نقش مصونیت پارلمانی در حفظ آزادی نمایندگان

مصونیت پارلمانی به طور خاص برای حمایت از آزادی بیان و عملکرد نمایندگان در نظر گرفته شده است. در بسیاری از کشورهای دموکراتیک، این مصونیت تضمین می‌کند که نمایندگان می‌توانند آزادانه نظرات خود را بیان کنند و در فرآیند تصمیم‌گیری سیاسی و قانونی بدون ترس از پیگرد قانونی یا فشار اجرایی شرکت کنند. در ایران، مصونیت پارلمانی برای حمایت از آزادی بیان در مجلس و در جریان انتخابات اهمیت ویژه‌ای دارد. در

نمی‌توانند نظارت موثری بر مصونیت نمایندگان اعمال کنند. همچنین، عدم شفافیت در فرآیندهای قضائی و نبود هماهنگی میان نهادهای نظارتی می‌تواند منجر به سوءاستفاده از مصونیت پارلمانی و مشکلاتی در پاسخگویی و عدالت شود. در ایالات متحده، نظارت بر مصونیت نمایندگان نسبت به ایران در سطح فدرال کارآمدتر است، اما فشارهای سیاسی و وابستگی‌های سیاسی میان نمایندگان و مقامات قضائی می‌تواند چالش‌هایی برای نظارت دقیق بر مصونیت ایجاد کند. در انگلستان، با وجود سیستم‌های نظارتی پیشرفته، هنوز مشکلاتی مانند عدم شفافیت در تصمیمات قضائی و کمبود نظارت کافی بر مصونیت نمایندگان وجود دارد که ممکن است به سوءاستفاده از این مصونیت منجر شود. در فرانسه، اگرچه سیستم قضائی و نظارتی عموماً کارآمد است، فشارهای سیاسی از سوی برخی دستگاه‌های اجرایی همچنان بر کیفیت نظارت تأثیر می‌گذارد و ممکن است کنترل‌های داخلی نتوانند در مقابل این فشارها مقاومت کنند.

بررسی اثربخشی سازوکارهای نظارتی در ایران و کشورهای منتخب

در ایران، نظارت بر نمایندگان مجلس عمدتاً بر عهده شورای نگهبان و کمیسیون‌های نظارتی مجلس است، اما دیوان عدالت اداری مسئول نظارت مستقیم بر رفتار نمایندگان نیست و بیشتر به تطابق تصمیمات اجرایی با قوانین می‌پردازد. این نظارت‌ها با چالش‌هایی مانند عدم استقلال کامل نهادهای نظارتی و کمبود شفافیت روبه‌رو است که می‌تواند منجر به سوءاستفاده و کاهش پاسخگویی نمایندگان شود. در ایالات متحده، نظارت بر مصونیت نمایندگان از طریق نهادهای قضائی مستقل و کمیته‌های نظارتی کنگره انجام می‌شود. با وجود کارآمدی این سیستم‌ها در سطح فدرال، مشکلاتی نظیر محدودیت در نظارت دقیق و فشارهای سیاسی در سطوح ایالتی و محلی وجود دارد. در انگلستان، سازوکارهای نظارتی با دقت بیشتری عمل می‌کنند، اما همچنان

تخلفات شخصی یا فساد استفاده کنند. در ایران، برخی از نمایندگان ممکن است از مصونیت خود در برابر نظارت قانونی برای پیشبرد منافع شخصی استفاده کنند، زیرا نظارت دقیق و شفاف بر اعمال مصونیت ممکن است به دلیل ضعف‌های نظارتی و اجرایی در نظام پارلمانی ایران دشوار باشد. در ایالات متحده، علیرغم وجود مکانیسم‌های نظارتی، مصونیت نمایندگان ممکن است منجر به تضاد منافع و استفاده از قدرت سیاسی به نفع گروه‌های خاص شود. در انگلستان و فرانسه نیز چالش‌هایی در نظارت بر رفتار نمایندگان وجود دارد که ممکن است منجر به کاهش کارایی و پاسخگویی نمایندگان به مردم شود. بنابراین، در عین حال که مصونیت پارلمانی نمایندگان را در برابر فشارها و پیگردهای قانونی مصون می‌دارد، نیاز به سازوکارهای نظارتی مؤثر برای جلوگیری از سوءاستفاده‌های احتمالی و حفظ اعتبار نمایندگان وجود دارد (Mousavi et al., 2024).

۵. نظارت بر مصونیت پارلمانی: چالش‌ها و راهکارهای بهبود در ایران و سایر کشورها

مصونیت پارلمانی، به عنوان یکی از اصول اساسی در دموکراسی‌ها، به نمایندگان اجازه می‌دهد تا بدون ترس از پیگرد قانونی، در فرآیندهای قانون‌گذاری و نظارت عمل کنند. اما در بسیاری از کشورها چالش‌های مختلفی در نظارت و اجرای این مصونیت وجود دارد که می‌تواند بر اثربخشی آن تأثیر منفی بگذارد. در ادامه چالش‌های نظارتی در ایران و کشورهای منتخب (آمریکا، انگلیس و فرانسه) مورد بررسی قرار گرفته و در نهایت پیشنهاداتی برای بهبود مکانیسم‌های نظارتی و اثربخشی مصونیت پارلمانی در ایران ارائه خواهد شد (Zare'i et al., 2019).

چالش‌های نظارتی در کشورهای مختلف

در بسیاری از کشورهای جهان، نظارت بر مصونیت پارلمانی با مشکلات ساختاری و محدودیت‌هایی روبه‌رو است. یکی از چالش‌های اصلی در ایران ضعف نهادهای نظارتی مستقل است که

در کشورهای مختلف، چالش‌های حقوقی و سیاسی در زمینه اعمال مصونیت پارلمانی می‌تواند پیچیده و متنوع باشد. در ایران یکی از چالش‌های اصلی، تعارضات حقوقی است که گاه تفسیر مصونیت پارلمانی توسط نهادهای قضایی و اجرایی را با گلوگاه‌های مختلفی مواجه می‌کند. این درگیری‌ها گاهی باعث می‌شود که مصونیت نمایندگان در موارد خاص و در برابر فشارهای سیاسی به ابزاری برای جلوگیری از پیگرد و پاسخگویی تبدیل شود. همچنین در برخی نظام‌های سیاسی، پیشبرد منافع حزبی و سیاسی می‌تواند بر نحوه اعمال مصونیت تأثیر منفی بگذارد. در ایالات متحده، چالش‌های حقوقی به‌ویژه در زمینه تفسیر و محدودیت مصونیت نمایندگان در مواردی که با مشکلات اخلاقی یا کیفری مواجه می‌شوند، مطرح می‌شود. در مواقعی، نمایندگان ممکن است از مصونیت به عنوان ابزاری برای پنهان کردن تخلفات خود استفاده کنند و در نتیجه، سیستم قضایی در ایجاد توازن بین حقوق قانونی نمایندگان و قوانین عمومی با مشکلاتی مواجه می‌شود. در بریتانیا، چالش‌های سیاسی و تأثیرات احزاب سیاسی بر عملکرد نمایندگان ممکن است تأثیر مستقیمی بر نحوه اعمال مصونیت پارلمانی داشته باشد. این فشارهای سیاسی می‌تواند از اجرای کامل مصونیت جلوگیری کند، به‌ویژه در مواردی که مسائل حساس مطرح است. همچنین در فرانسه، چنان که در سایر کشورهای اروپایی مشاهده می‌شود، گاهی چالش‌های سیاسی بر نحوه اجرای مصونیت تأثیر می‌گذارد و نظارت بر مصونیت نمایندگان در برابر برخی مسائل ممکن است دچار نقص شود (Hayati et al., 2022).

محدودیت‌های فنی و اجرایی در اعمال مصونیت پارلمانی

محدودیت‌های فنی و اجرایی در اعمال مصونیت پارلمانی نمایندگان در کشورهای مختلف می‌تواند بر اثربخشی این اصل تأثیرگذار باشد. در ایران فقدان سازوکارهای نظارتی مستقل و محدودیت‌های فنی در ارزیابی دقیق تخلفات نمایندگان از جمله

کمبود نظارت در برخی حوزه‌های حساس سیاسی ممکن است به مشکلات شفافیت منجر شود. در فرانسه، نظارت عمدتاً از طریق سیستم قضایی و نظارت‌های داخلی انجام می‌شود که به‌طور کلی عملکرد خوبی دارد، اما سوءاستفاده‌های احتمالی از موقعیت‌های پارلمانی همچنان چالش‌های بزرگی ایجاد می‌کند (Nowrouzpour et al., 2021).

۶. نتایج مقایسه‌ای: مصونیت پارلمانی و تأثیر آن بر دموکراسی و استقلال قوا

مصونیت پارلمانی تأثیرات متفاوتی بر دموکراسی و استقلال قوا در کشورهای مختلف دارد. در ایران اگرچه مصونیت نمایندگان در راستای حمایت از آزادی بیان و تضمین استقلال آن‌ها در برابر فشارهای سیاسی و قضایی است، اما ضعف نظارتی و عدم شفافیت در اعمال این مصونیت می‌تواند منجر به سوءاستفاده از این اصل و در نهایت تضعیف دموکراسی شود. در ایالات متحده، مصونیت نمایندگان به طور مؤثری از استقلال قوه مقننه از سایر قوا محافظت می‌کند و با تضمین آزادی نمایندگان در انجام وظایفشان، دموکراسی را تقویت می‌کند. در انگلستان، یک سیستم نظارتی قوی، همراه با مصونیت پارلمانی، به نمایندگان اجازه می‌دهد تا در برابر فشارهای خارجی مقاومت کنند و نقش مؤثری در تقویت دموکراسی و استقلال قوا ایفا کنند. در فرانسه، اگرچه مصونیت پارلمانی نمایندگان، حفاظت لازم از استقلال آن‌ها را فراهم می‌کند، اما کنترل‌های داخلی دقیق‌تر و شفاف‌تر تضمین می‌کند که این مصونیت به طور مؤثر با محدودیت‌های قانونی محدود شده و از سوءاستفاده‌ها جلوگیری می‌کند. در این زمینه، در حالی که مصونیت پارلمانی به تقویت دموکراسی و استقلال قوا کمک می‌کند، موفقیت آن در کشورهای مختلف به میزان نظارت، شفافیت و سازوکارهای اجرایی بستگی دارد (Mashhadi et al., 2024).

تحلیل چالش‌های قانونی و سیاسی در کشورهای با سیستم‌های مختلف

طریق سه مکانیسم انجام می‌شود: کمیته اخلاق در هر دو مجلس سنا و نمایندگان، دفتر اخلاق کنگره که یک نهاد مستقل است، و نظام قضایی فدرال که در مورد جرایم کیفری خارج از حوزه مصونیت صلاحیت دارد. کمیته اخلاق دارای اختیاراتی همچون تحقیق، احضار شهود و توصیه مجازات است و فرآیند رسیدگی آن شامل مراحل مختلفی از جمله بررسی شکایات و برگزاری جلسه استماع می‌شود (Motefakker & Khosravi, 2023).

در انگلستان، مصونیت پارلمانی ریشه در قانون ۱۶۸۹ دارد که آزادی گفتار و مناظرات در پارلمان را از هرگونه تعقیب قضائی در خارج از پارلمان معاف می‌کند. این مصونیت به دو جنبه اصلی تقسیم می‌شود: آزادی گفتار که نمایندگان را از مسئولیت مدنی و کیفری برای اظهارات در پارلمان معاف می‌کند، و آزادی از دستگیری در امور مدنی در طول جلسات پارلمان. محدودیت‌های این مصونیت شامل عدم پوشش اعمال خارج از وظایف پارلمانی و عدم حمایت در برابر اتهامات کیفری جدی است. سیستم نظارتی انگلستان از کمیسیونر استانداردهای پارلمانی بهره می‌برد که برای دوره پنج‌ساله منصوب می‌شود و دارای استقلال کامل و اختیار تحقیق گسترده است. کمیسیونر گزارش‌های خود را به کمیته استانداردها ارائه می‌دهد که ترکیبی از نمایندگان و اعضای غیرپارلمانی دارد. کمیته می‌تواند مجازات‌هایی از جمله اخطار کتبی، تعلیق موقت یا اخراج را توصیه کند. همچنین، سیستم ثبت منافع نمایندگان الزام می‌کند که تمام منافع مالی و هدایا بالای حد مشخص اعلام شود و عدم رعایت آن می‌تواند جریمه‌هایی تا سی هزار پوند به همراه داشته باشد (Rostami Ghazani, 2023).

در فرانسه، مصونیت پارلمانی در اصول ۲۶ و ۲۷ قانون اساسی جمهوری پنجم تنظیم شده است و شامل دو نوع مصونیت است: "عدم مسئولیت" که نمایندگان را از تعقیب برای آرا و اظهاراتشان در حین انجام وظایف معاف می‌کند و دائمی است، و "تعرض ناپذیری" که از دستگیری یا تعقیب نمایندگان برای جرایم

مشکلات اساسی در اجرای صحیح مصونیت پارلمانی است. این محدودیت‌ها می‌تواند باعث شود که مصونیت به عنوان ابزاری برای فرار از پاسخگویی و تضعیف فرآیند نظارتی مورد استفاده قرار گیرد. در ایالات متحده، علیرغم وجود نهادهای نظارتی پیچیده، محدودیت‌های اجرایی مانند نفوذ سیاسی و قانونی می‌تواند مانع از نظارت موثر بر مصونیت نمایندگان شود. همچنین گاهی نمایندگان در زمینه هماهنگی بین مراجع قضایی و اجرایی با چالش‌هایی مواجه می‌شوند که به نوبه خود بر اثربخشی اعمال مصونیت تأثیر منفی می‌گذارد. در انگلستان، یکی از محدودیت‌های فنی که نظارت بر مصونیت نمایندگان را به‌ویژه در زمینه مسائل قضایی پیچیده می‌کند، این است که گاهی ممکن است نمایندگان از این مصونیت سوءاستفاده کنند. این ممکن است در موارد خاص پوشش‌های سیاسی را تشدید کند. در فرانسه با وجود قوانین قوی و نهادهای نظارتی، عدم هماهنگی بین نهادهای قضایی و اجرایی گاهی مانع اجرای مؤثر مصونیت می‌شود. این مشکلات اجرایی می‌تواند منجر به ایجاد مشکل در شفاف سازی و نظارت بر مصونیت نمایندگان شود و باعث ایجاد تردید در بین مردم نسبت به عملکرد صحیح این نهادها شود (Delfani et al., 2017).

ارزیابی قوانین و محدودیت‌های موجود در کشورهای آمریکا، انگلستان و فرانسه

نظام مصونیت پارلمانی در ایالات متحده آمریکا بر اساس بند ششم ماده اول قانون اساسی است که به آن "بند گفتار یا مناظره" گفته می‌شود. این بند تصریح می‌کند که سناتورها و نمایندگان به‌خاطر سخنرانی‌ها یا مناظرات خود در مجلس‌ها، تحت تعقیب قرار نخواهند گرفت. دیوان عالی آمریکا این مصونیت را به اعمال "قانونگذاری محض" محدود کرده است که شامل سخنرانی در صحن مجلس، رأی‌گیری و گزارش کمیته‌ها می‌شود، ولی فعالیت‌هایی مانند انتشار مطبوعات یا کارهای سیاسی خارج از کنگره از این مصونیت خارج هستند. نظارت بر این مصونیت از

پارلمانی، از جمله بیانیه‌ها و رأی‌گیری‌ها شرکت کنند. این آزادی می‌تواند شفافیت و آزادی بیان را در بحث‌ها و تصمیم‌گیری‌های پارلمانی افزایش دهد، زیرا نمایندگان می‌توانند نظرات خود را آزادانه و بدون نگرانی از پیامدهای منفی بیان کنند. در کشورهایی مانند ایالات متحده و بریتانیا، این مصونیت به نمایندگان اجازه می‌دهد تا به طور شفاف در بحث‌های عمومی شرکت کنند که به نوبه خود فرآیندهای دموکراتیک را تقویت می‌کند. اما در کشورهایمانند ایران، عدم نظارت مؤثر بر مصونیت می‌تواند موجب استفاده نادرست نمایندگان از این آزادی و در نتیجه کاهش شفافیت فعالیت‌های مجلس شود (Rahmati Far, 2023).

تأثیر مصونیت بر پاسخگویی نمایندگان در برابر مردم و نهادهای

نظارتی

یکی از اهداف اصلی مصونیت پارلمانی، حفظ استقلال نمایندگان در برابر فشارهای خارجی است، اما این مصونیت می‌تواند تأثیرات متفاوتی بر پاسخگویی نمایندگان به مردم و نهادهای نظارتی داشته باشد. از یک سو، مصونیت می‌تواند پاسخگویی نمایندگان را تقویت کند، زیرا آن‌ها می‌توانند در چارچوب وظایف قانونی خود عمل کنند و از تأثیرات منفی خارجی مصون بمانند. در آمریکا، نظارت‌های قضایی و اجرایی بر مصونیت نمایندگان عملاً پاسخگویی و شفافیت را افزایش داده است و نمایندگان باید پاسخگوی قوانین و انتقادات عمومی باشند. اما در کشورهای دیگر مانند ایران، به‌ویژه در صورت وجود ضعف‌های نظارتی و شفافیت، این مصونیت می‌تواند منجر به کاهش پاسخگویی نمایندگان و افزایش سطح سوءاستفاده از مصونیت برای جلوگیری از پیگرد قانونی شود. این موضوع می‌تواند چالشی برای نظارت مؤثر نمایندگان و تضمین پاسخگویی به مردم باشد (Ghorbani, Paji & Abdolhosseinzadeh, 2023).

مزایا و معایب شفافیت مصونیت پارلمانی در کشورهای منتخب

خارج از وظایف پارلمانی بدون اجازه مجلس جلوگیری می‌کند و موقتی است. این تفکیک به سیستم فرانسه امکان می‌دهد توازن بهتری میان حمایت از نمایندگان و تضمین پاسخگویی برقرار کند. نظام نظارتی فرانسه سه‌لایه است: در لایه اول، دفتر اخلاقیات مجلس ملی نقش مشورتی دارد و سالانه گزارش عمومی منتشر می‌کند؛ در لایه دوم، سازمان عالی شفافیت حیات عمومی نظارت بر اظهارنامه‌های مالی نمایندگان را انجام می‌دهد و در صورت کشف تخلف، پرونده را به دادستان ارجاع می‌کند؛ در لایه سوم، دادگاه عدالت جمهوری برای رسیدگی به جرایم وزرا و نمایندگان با ترکیبی از قاضی‌های عالی‌رتبه و پارلمان‌تاریست‌ها تشکیل می‌شود تا هم از نظر حقوقی دقیق و هم از نظر سیاسی حساس باشد (Hardt, 2013).

تحلیل تطبیقی این سه نظام نشان می‌دهد که علی‌رغم تفاوت‌های ساختاری، همگی بر چند اصل مشترک استوارند: وجود نهاد نظارتی مستقل از پارلمان، شفافیت در فرآیندها و تصمیمات، توازن میان حمایت از نمایندگان و تضمین پاسخگویی، و وجود طیف متنوع ضمانت‌های اجرایی. آمریکا بر خودتنظیمی پارلمانی با نظارت قضایی قوی تأکید دارد، انگلستان مدل ترکیبی با مشارکت اعضای غیرپارلمانی را ترجیح می‌دهد، و فرانسه نظام چندلایه با تأکید بر شفافیت مالی را توسعه داده است. برای ایران، با توجه به ساختار نظام حقوقی و ضرورت تقویت نظارت، ترکیبی از مدل انگلستان (نهاد نظارتی مستقل با ترکیب متوازن) و فرانسه (نظام چندلایه با تأکید بر شفافیت) می‌تواند مناسب‌تر باشد، البته با تعدیلاتی که با شرایط بومی و الزامات قانون اساسی سازگار باشد.

۷. بررسی رابطه بین مصونیت پارلمانی و شفافیت در

فعالیت‌های پارلمانی

مصونیت پارلمانی می‌تواند به طور مستقیم بر شفافیت فعالیت‌های پارلمان تأثیر بگذارد. از یک سو، مصونیت به نمایندگان اجازه می‌دهد تا بدون ترس از پیگرد قانونی یا اجرایی، در فرآیندهای

پاسخگویی به عملکرد خود ندارند و ممکن است از این حمایت قانونی برای پنهان کردن تخلف یا سوءاستفاده استفاده کنند. به همین دلیل نظارت موثر و شفاف در صورت وجود، مصونیت می‌تواند به ابزاری برای پنهان کردن فساد یا تخلفات تبدیل شود و نمایندگان را از تعقیب معاف کند که در این صورت سطح پاسخگویی و شفافیت را کاهش می‌دهد. در کشورهای مختلف نحوه نظارت عمومی و قضایی بر مصونیت نمایندگان تأثیر مستقیمی بر عملکرد این نظام حمایتی دارد. در ایران، به‌ویژه در شرایطی که ضعف‌های نظارتی و عدم شفافیت سازوکارهای قضایی و اجرایی وجود دارد، مصونیت ممکن است پاسخگویی نمایندگان را کاهش دهد و سوءاستفاده از قدرت را افزایش دهد. در مقابل، در کشورهایی مانند ایالات متحده و بریتانیا که دارای سیستم‌های نظارتی مستقل و جامع هستند، مصونیت در کنار نظارت موثر می‌تواند به تقویت پاسخگویی و جلوگیری از فساد کمک کند. به‌طور کلی، قدرت نظارت عمومی و قضایی نقش اساسی در تعیین اثربخشی مصونیت و پاسخگو نگه داشتن نمایندگان دارد.

نقش مصونیت در تعیین میزان مسئولیت نمایندگان

مصونیت پارلمانی نه تنها به نمایندگان آزادی عمل می‌دهد، بلکه بر نظارت عمومی و قضایی بر عملکرد آن‌ها نیز تأثیر می‌گذارد. در برخی کشورها به دلیل آزادی اطلاعات و شفافیت تصمیمات نمایندگان می‌توان نظارت عمومی را تقویت کرد، اما در برخی دیگر مصونیت باعث می‌شود که نمایندگان تحت نظارت ناکافی قرار بگیرند و از پاسخگویی به مردم و نهادهای قضایی معاف شوند. در ایالات متحده و انگلیس، نظارت عمومی و قضایی می‌تواند به طور موثر بر فعالیت‌های مأموران نظارت کند، حتی اگر آن‌ها از مصونیت برخوردار باشند. این در حالی است که در ایران و برخی دیگر از کشورها، نظارت موثر بر مصونیت نمایندگان با چالش‌هایی مواجه است که می‌تواند منجر به کاهش اثربخشی

اجرای شفافیت در مصونیت پارلمانی می‌تواند مزایا و معایب خاص خود را داشته باشد. در آمریکا، شفافیت در اجرای مصونیت پارلمانی عمدتاً نظارت بر رفتار نمایندگان را تقویت می‌کند. وجود نهادهای نظارتی قوی و قوانین شفاف مستلزم پاسخگویی نمایندگان به مردم و نهادهای نظارتی است و در این صورت سوءاستفاده از مصونیت به حداقل می‌رسد. در انگلستان، شفافیت در فرآیندهای قانونگذاری و نظارتی، اعتماد عمومی را به سیستم‌های سیاسی تقویت می‌کند، به طوری که مردم احساس می‌کنند که نمایندگان در قبال اقدامات خود پاسخگو هستند. اما در ایران، شفافیت در اجرای مصونیت پارلمانی ممکن است به دلیل عدم نظارت موثر و وجود ضعف‌های اجرایی کاهش یابد. این موضوع می‌تواند چالش‌هایی مانند فساد و عدم پاسخگویی نمایندگان را به همراه داشته باشد، هرچند که مصونیت پارلمانی در این کشور عمدتاً به صورت محدود و تنها در موارد خاصی مانند اظهار نظر و رأی‌گیری در مجلس اعمال می‌شود. محدودیت‌های اجرایی و قوانین شفاف ضعیف در برخی کشورها ممکن است مصونیت را به ابزاری برای پنهان کردن تخلفات و فساد تبدیل کند. بنابراین، درحالی‌که شفافیت می‌تواند منجر به افزایش پاسخگویی و کاهش سوءاستفاده شود، در برخی از سیستم‌ها، مشکلات اجرا و نظارت می‌تواند مانع از دستیابی به این هدف شود.

۸. تأثیر مصونیت پارلمانی بر پاسخگویی و نظارت در مجالس

مختلف

مصونیت پارلمانی می‌تواند مستقیماً بر میزان پاسخگویی نمایندگان تأثیر بگذارد، زیرا این ابزار حمایتی علاوه بر حفظ آزادی عمل آن‌ها در انجام وظایف قانونی، می‌تواند بر نحوه پاسخگویی آن‌ها به مردم و نهادهای نظارتی تأثیر بگذارد. در واقع، مصونیت، اگر با نظارت موثر همراه نباشد، می‌تواند منجر به کاهش مسئولیت‌پذیری شود، زیرا ممکن است نمایندگان احساس کنند هیچ تعهدی برای

نظارت و در نتیجه کاهش پاسخگویی نمایندگان شود. بنابراین تأثیر مصونیت بر نظارت عمومی و قضایی به میزان شفافیت و کارآمدی نهادهای نظارتی بستگی دارد (Ghorbani Paji & Abdolhosseinzadeh, 2023).

مقایسه اثرات مصونیت در کشورهای مختلف بر پاسخگویی نمایندگان

در آمریکا، سیستم قضایی و نظارت فدرال به طور موثر بر پاسخگویی نمایندگان نظارت می‌کنند. با وجود مصونیت، نمایندگان باید تحت نظارت‌های مختلف از جمله نظارت قضایی عمومی باشند. این نظارت‌ها حتی نمایندگان کنگره را از سوءاستفاده از مصونیت خود باز می‌دارد. در انگلستان، نظارت داخلی پارلمانی و نهادهای مستقل، مصونیت پارلمانی را محدود کرده و مسئولیت پاسخگویی نمایندگان را تقویت می‌کنند. در فرانسه نظارت‌های قضایی و اجرایی علیرغم مصونیت نمایندگان به طور موثر بر عملکرد نمایندگان نظارت می‌کنند و در صورت تخلف نمایندگان امکان برخورد قانونی وجود دارد. اما در ایران به دلیل ضعف‌های نظارتی و عدم شفافیت کافی، ممکن است مصونیت پارلمانی به ابزاری برای پنهان کردن تخلفات تبدیل شود و نمایندگان به دلیل عدم نظارت کافی کمتر پاسخگو باشند. به‌طور کلی، در هر کشوری که نهادهای نظارتی مستقل و شفاف وجود داشته باشد، مصونیت پارلمانی ضمن حمایت از نمایندگان، عملاً بر پاسخگویی و نظارت تأثیر می‌گذارد (Mosayebi et al., 2020).

۹. مدل پیشنهادی نظام جامع نظارت بر مصونیت پارلمانی در ایران

بر اساس تحلیل‌های تطبیقی و ویژگی‌های خاص نظام حقوقی و سیاسی ایران، مدل "نظام سه‌گانه نظارت مستقل" برای ایجاد توازن میان حفظ استقلال نمایندگان و تضمین پاسخگویی آنان پیشنهاد شده است. این مدل بر سه رکن اصلی ساختار نهادی، فرآیند

نظارتی و ضمانت‌های اجرایی استوار است. در رکن ساختار نهادی، "شورای عالی نظارت پارلمانی" به‌عنوان هسته مرکزی تشکیل می‌شود که متشکل از هفت عضو با تخصص‌های مختلف است: دو قاضی، دو حقوقدان برجسته در حقوق عمومی، دو نماینده سابق مجلس، و یک نماینده جامعه مدنی. این ترکیب اطمینان می‌دهد که شورا هم از تخصص حقوقی و هم از آشنایی با فرآیندهای پارلمانی برخوردار باشد و استقلال کافی برای نظارت بی‌طرفانه داشته باشد. دبیرخانه اجرایی نظارت نیز به‌عنوان بازوی اجرایی شورا عمل می‌کند و شامل سه واحد تخصصی است: واحد تحقیق و بررسی (مسئول دریافت شکایات و تحقیقات اولیه)، واحد ثبت و آرشیو (مسئول نگهداری پایگاه داده و انتشار گزارش‌ها)، و واحد حقوقی و پیگیری (مسئول تنظیم لوایح، پیگیری اجرای آرا و پاسخگویی به استعلامات حقوقی).

سه هیأت تخصصی برای رسیدگی به تخلفات مختلف تشکیل می‌شود: هیأت مالی برای تخلفات اقتصادی، هیأت اخلاقی برای نقض آیین رفتار پارلمانی، و هیأت سوءاستفاده از موقعیت برای استفاده غیرقانونی از مصونیت و امکانات نمایندگی. فرآیند نظارت شامل چهار مرحله است: ابتدا دریافت و بررسی شکایت که حداکثر هفت روز طول می‌کشد، سپس تحقیقات مقدماتی که حداکثر ۳۰ روز زمان می‌برد و شامل جمع‌آوری مدارک، اخذ توضیحات از نماینده و بررسی سوابق است. در نهایت، گزارش تحقیقات به شورای عالی ارائه می‌شود. مرحله سوم، رسیدگی تخصصی است که ظرف ۴۵ روز انجام می‌شود. پس از بررسی گزارش مقدماتی، شورای عالی پرونده را به هیأت تخصصی ارجاع می‌دهد که جلسه استماع با حضور نماینده و شاکی برگزار می‌کند و مدارک تکمیلی را بررسی می‌کند. نماینده حق دارد در تمام مراحل حضور داشته و دفاعیات خود را ارائه دهد. هیأت پس از بررسی، نظر خود را به شورای عالی می‌دهد که با اکثریت آرا تصمیم نهایی را اتخاذ می‌کند. مرحله چهارم، اجرا و پیگیری است

تحقیقات جامع، جلسه استماع و صدور رأی، تضمین می‌کند که مصونیت پارلمانی به ابزاری برای فرار از مسئولیت تبدیل نشود. در انگلستان، کمیسیونر استانداردهای پارلمانی به‌عنوان نهادی کاملاً مستقل، با اختیار تحقیق و دسترسی به اسناد، بررسی‌های عمیقی درباره شکایات انجام می‌دهد و گزارش‌های خود را به کمیته استانداردها ارائه می‌کند که ترکیبی از اعضای پارلمانی و غیرپارلمانی دارد. در فرانسه، دفتر اخلاقیات پارلمانی در کنار سازمان عالی شفافیت حیات عمومی، نظام نظارتی چندلایه‌ای ایجاد کرده که هم جنبه‌های مشورتی دارد و هم اختیارات اجرایی. بر اساس تحلیل‌های انجام‌شده و با در نظر گرفتن ویژگی‌های نظام حقوقی ایران، یک مدل سه‌رکنی برای اصلاح نظام مصونیت پارلمانی پیشنهاد می‌شود. رکن اول، تأسیس دیوان عالی نظارت پارلمانی است که نهادی مستقل متشکل از سه قاضی بازنشسته دیوان عدالت اداری، دو استاد برجسته حقوق عمومی، و دو نماینده از نهادهای جامعه مدنی باشد. این دیوان وظیفه بررسی موارد ادعایی سوءاستفاده از مصونیت، صدور رأی الزام‌آور، و ارجاع موارد کیفری به مراجع قضایی را برعهده خواهد داشت. استقلال این نهاد از طریق تأمین بودجه مستقل و انتخاب اعضا توسط کمیته‌ای متشکل از نمایندگان هر سه قوه تضمین می‌شود. رکن دوم، تدوین آیین‌نامه جامع مصونیت است که به‌طور دقیق حدود مصونیت را در پنج حوزه اصلی مشخص کند: اظهارنظر در صحن علنی، رأی‌گیری‌ها، فعالیت در کمیسیون‌های تخصصی، ارتباط با رسانه‌ها در چارچوب وظایف نمایندگی، و تعامل با مراجعان و شهروندان. این آیین‌نامه باید موارد استثنا مانند جرایم عمومی، فساد مالی، و افشای غیرقانونی اطلاعات طبقه‌بندی‌شده را نیز به‌صراحت بیان کند. رکن سوم، ایجاد سامانه شفافیت پارلمانی است که تمام موارد استناد به مصونیت، گزارش‌های نظارتی، رأی صادره، و اقدامات انجام‌شده را ثبت و برای عموم منتشر کند. این سامانه باید امکان ثبت شکایات عمومی با حفظ محرمانگی هویت شاکیان را

که ظرف ۱۵ روز تکمیل می‌شود. رأی صادره به طرفین ابلاغ شده و نماینده حق اعتراض دارد. پس از قطعیت رأی، واحد پیگیری مسئول نظارت بر اجرای آن است.

ضمانت‌های اجرایی به‌طور تدریجی و متناسب با شدت تخلف طراحی شده‌اند. برای تخلفات سبک، تذکر کتبی محرمانه صادر می‌شود که در پرونده نماینده ثبت می‌گردد. در صورت تکرار یا تخلفات متوسط، تذکر کتبی عمومی صادر شده و در روزنامه رسمی منتشر می‌شود. برای تخلفات جدی‌تر، محدودیت در مأموریت‌های خارجی و کسر درصدی از حقوق اعمال می‌شود. در موارد شدیدتر، تعلیق موقت از کمیسیون‌های تخصصی یا حضور در جلسات علنی مجلس در نظر گرفته می‌شود. در نهایت، برای تخلفات بسیار جدی یا تکرار تخلفات، پیشنهاد سلب عضویت از نماینده به مجلس ارائه می‌شود. همچنین، شورای عالی موظف به تهیه و انتشار گزارش فصلی و سالانه از عملکرد خود، شامل آمار شکایات و آرای صادره، به منظور تضمین شفافیت و پاسخگویی است. این مدل، با توازن بین استقلال نمایندگان و نظارت مؤثر، می‌تواند به ارتقای سلامت نظام پارلمانی و تقویت اعتماد عمومی به مجلس کمک کند.

نتیجه‌گیری

این پژوهش نشان داد که مصونیت پارلمانی در ایران با سه چالش اساسی مواجه است: نخست، فقدان نهاد نظارتی مستقل و تخصصی که بتواند به‌طور مؤثر بر اعمال مصونیت نظارت کند؛ دوم، ابهام در حدود و ثغور مصونیت که منجر به تفسیرهای متفاوت و گاه سوءاستفاده می‌شود؛ و سوم، عدم وجود سازوکار شفاف برای رسیدگی به تخلفات احتمالی که اعتماد عمومی را تضعیف می‌کند. بررسی تطبیقی نشان می‌دهد که در آمریکا، کمیته اخلاق کنگره با ساختاری دوحزبی و اختیارات مشخص، نظارت مؤثری بر رفتار نمایندگان اعمال می‌کند. این کمیته از طریق فرآیندی پنج‌مرحله‌ای شامل دریافت شکایت، بررسی مقدماتی،

- * ایجاد شفافیت بیشتر در روند اعطای مصونیت پارلمانی؛
- * توسعه سیستم‌های نظارتی مبتنی بر فناوری برای افزایش شفافیت مصونیت پارلمانی؛
- * مقایسه و به کارگیری بهترین روش‌های آمریکا، انگلستان و فرانسه در ایران؛
- * تقویت آموزش و آگاهی بخشی به نمایندگان و نهادهای نظارتی در زمینه مصونیت پارلمانی.

مشارکت نویسندگان

در نگارش این مقاله تمامی نویسندگان نقش یکسانی ایفا کردند.

تعارض منافع

در انجام مطالعه حاضر، هیچ‌گونه تضاد منافی وجود ندارد.

EXTENDED ABSTRACT

Parliamentary immunity represents a foundational principle in democratic legal systems, designed to protect the independence and autonomy of legislators while they perform their official duties. This principle ensures that legislators can engage freely in legislative processes and governmental oversight without fear of judicial, political, or executive reprisals. Its underlying rationale is to safeguard democratic governance by shielding elected representatives from undue interference, thereby fostering an environment conducive to open debate and fearless advocacy of public interests (Karbasi et al., 2023; Rostami Ghazani, 2023). However, the interpretation and implementation of parliamentary immunity vary significantly across different jurisdictions. In advanced democracies like the United Kingdom, the United States, and France, immunity is strictly confined to activities directly linked to parliamentary functions, and external oversight mechanisms are robustly embedded in the legal frameworks (Hardt, 2013). By contrast, in Iran, immunity is more broadly construed, often extending beyond

نیز فراهم آورد. این مدل پیشنهادی که با الهام از بهترین تجربیات بین‌المللی و متناسب با ساختار حقوقی و فرهنگی ایران طراحی شده، می‌تواند ضمن حفظ استقلال نمایندگان در انجام وظایف قانونی، از سوءاستفاده احتمالی از مصونیت جلوگیری کرده و اعتماد عمومی به نهاد قانونگذاری را تقویت کند. موفقیت این مدل منوط به اراده سیاسی برای اجرا، تخصیص منابع کافی، و نظارت مستمر بر عملکرد آن است.

پیشنهادات

- * تقویت نهادهای نظارتی مستقل برای نظارت مؤثر بر مصونیت پارلمانی در ایران؛
- * اصلاح قوانین مصونیت پارلمانی به منظور جلوگیری از سوءاستفاده در ایران؛

parliamentary speech and voting to cover a wider range of conduct, which raises concerns about potential misuse and diminished accountability (Tavassoli Naeini & Attaran, 2020; Zare'i et al., 2019). This divergence underscores the need for comparative analysis to discern how differing legal structures influence the balance between legislative independence and accountability. Parliamentary immunity in Iran is constitutionally enshrined, but unlike the dual-layered systems of non-liability and inviolability in the other countries, it only affords non-liability, leaving members vulnerable to extrajudicial pressures while simultaneously enabling possible overreach. Such structural gaps create space for abuse, erode public trust, and compromise the integrity of democratic institutions (Rahmati Far, 2023). The present study seeks to examine this tension by systematically comparing the legal frameworks, oversight mechanisms, and democratic implications of parliamentary immunity in Iran, the United States, the United Kingdom, and France, aiming to identify both the protective strengths and

governance weaknesses inherent in these systems.

Historically and legally, the concept of parliamentary immunity stems from the necessity of insulating legislative deliberations from judicial interference, thereby preserving the doctrine of separation of powers. The etymology of “immunity” traces to notions of privilege, exemption, and protection from legal liabilities (Sheikh al-Eslami, 2004). Two core components define modern parliamentary immunity: non-liability, which shields legislators from civil or criminal prosecution for statements or votes cast within parliament, and inviolability, which protects them from arrest or legal proceedings for actions outside their legislative duties without parliamentary consent. In Iran, Article 86 of the Constitution codifies only non-liability for speeches and votes within the legislature, omitting inviolability safeguards, which are pivotal in countries like the United States and the United Kingdom (Todd, 2022; White, 1879). This absence generates legal ambiguity and weakens enforcement, especially when allegations involve misconduct unrelated to parliamentary duties. Conversely, in the United States, the Speech or Debate Clause of the Constitution offers broad protection to congressional members, though it is narrowly construed to apply solely to “legislative acts” and excludes political or administrative functions (Motefakker & Khosravi, 2023). In the United Kingdom, parliamentary privilege rooted in the 1689 Bill of Rights protects legislators from external judicial scrutiny over parliamentary debates, while still allowing criminal liability for acts unrelated to legislative duties (Cooper, 2019). France adopts a bifurcated model under Articles 26 and 27 of its Constitution, granting permanent non-liability for legislative acts and temporary inviolability for other matters, which can be waived through a parliamentary vote (Hardt, 2013). This historical and legal divergence

reveals how structural safeguards against external interference coexist with accountability mechanisms to prevent abuse—a balance notably underdeveloped in Iran.

The comparative analysis also uncovers systemic differences in oversight and enforcement that shape how immunity affects transparency, accountability, and democratic integrity. In Iran, oversight is fragmented and largely symbolic, with the Guardian Council and parliamentary committees nominally overseeing conduct but lacking independence and investigative capacity. No independent body systematically monitors alleged abuses or enforces sanctions, enabling impunity and undermining legislative credibility (Olson, 1998). In contrast, the United States deploys a multilayered oversight architecture involving the Office of Congressional Ethics, bipartisan ethics committees in both houses, and federal judicial review. These mechanisms can investigate, subpoena, and sanction members, ensuring that immunity is not exploited as a shield for personal misconduct. The United Kingdom employs a hybrid system in which the Parliamentary Commissioner for Standards—an independent statutory officer—investigates breaches, while the Standards Committee, composed of both MPs and lay members, imposes sanctions (Rostami Ghazani, 2023). This integration of non-parliamentary members bolsters impartiality and public trust. France operates a tripartite system: the National Assembly’s Ethics Office provides advisory oversight, the High Authority for Transparency in Public Life audits financial disclosures, and the Court of Justice of the Republic adjudicates serious misconduct involving legislators or ministers (Moneskhah, 2023). These multilayered approaches combine independence, transparency, and enforceable sanctions—features conspicuously absent in Iran. As a result, Iranian parliamentary immunity often functions as an unqualified privilege rather

than a conditional safeguard, fostering opacity and weakening democratic accountability. The study further examines the functional implications of parliamentary immunity for legislative participation, freedom of expression, and democratic deliberation. In theory, immunity should enhance legislators' willingness to engage in controversial or high-stakes debates by eliminating fear of retaliation (Bayati & Aronaten, 2021). In the United States, members of Congress openly debate contentious social and economic issues under constitutional protection, while the judiciary narrowly construes this protection to legislative activities, striking a balance between free debate and accountability. In the United Kingdom and France, immunity enables MPs to resist external pressures from powerful interest groups and the executive, thus safeguarding the independence of legislative policymaking (Todd, 2022). In Iran, immunity could serve a similar function by encouraging legislative assertiveness; however, weak oversight and vague boundaries of immunity have instead fostered selective impunity, allowing some MPs to evade scrutiny for actions arguably unrelated to legislative duties (Mousavi et al., 2024). This divergence illustrates how the same principle, when insufficiently regulated, can distort legislative behavior—encouraging either constructive policy engagement or opportunistic misconduct. Moreover, empirical evidence from advanced democracies indicates that parliamentary immunity, when paired with strong oversight, enhances democratic deliberation by promoting transparency and public trust (Abrishamizad & Nazarian, 2021). In Iran's case, the absence of these oversight mechanisms transforms immunity from a democratic safeguard into a potential conduit for corruption and diminished accountability. The nexus between immunity, transparency, and accountability emerges as a critical

dimension in evaluating its democratic utility. Transparency requires that legislative actions be visible and understandable to the public, while accountability entails mechanisms to sanction misconduct. In the United States and the United Kingdom, public registers of interests, mandatory financial disclosures, and ethics investigations institutionalize transparency and thereby reinforce accountability (Ghorbani Paji & Abdolhosseinzadeh, 2023). France likewise mandates annual public disclosure of MPs' financial and ethical compliance, with violations referred for judicial action. In Iran, by contrast, disclosure requirements are minimal, enforcement is inconsistent, and parliamentary proceedings are often opaque. This opacity, combined with the broad scope of immunity, shields MPs from scrutiny and enables the concealment of corruption or conflicts of interest (Rahmati Far, 2023). Furthermore, cultural and institutional weaknesses hinder the development of independent watchdogs capable of deterring abuses. The consequence is a legislative environment where immunity, rather than enabling principled independence, erodes public confidence and weakens representative accountability (Mosayebi et al., 2020). Comparative evidence suggests that only where transparency and accountability mechanisms are deeply embedded does parliamentary immunity fulfill its intended democratic function rather than subverting it. Building on these findings, the study proposes a tailored model to reform Iran's parliamentary immunity framework through a tripartite oversight system emphasizing institutional independence, procedural rigor, and enforceable sanctions. Structurally, this model envisions establishing a Supreme Parliamentary Oversight Council composed of seven members, including two retired judges, two eminent public law scholars, two former MPs, and one civil society representative. This

council would operate independently from the legislature, supported by an Executive Secretariat comprising investigative, archival, and legal units. Three specialized boards—for financial misconduct, ethical breaches, and abuse of immunity—would adjudicate cases through a structured four-stage process: complaint intake, preliminary investigation, formal hearing, and decision enforcement. Sanctions would escalate from confidential written warnings to public reprimands, financial penalties, suspension from committees, and, in extreme cases, expulsion. Complementary reforms would codify clear statutory boundaries for immunity, delineating protected acts (parliamentary speech, voting, committee activities) and explicitly excluding corruption, general crimes, and disclosure of classified information. Finally, a digital Transparency Portal would publish all immunity-related claims, investigations, rulings, and compliance records, while allowing confidential public complaints. This multi-tiered approach, inspired by the United Kingdom's mixed membership model and France's multi-layered transparency regime, seeks to reconcile legislative independence with accountability and public trust. If implemented with political will, adequate resources, and continuous evaluation, it could transform immunity from a shield of impunity into a mechanism for safeguarding democratic integrity and reinforcing public confidence in the legislature.

In conclusion, this comparative study reveals that parliamentary immunity functions as a double-edged sword—essential for protecting legislative independence yet prone to abuse where oversight is weak and transparency lacking. While the United States, the United Kingdom, and France have evolved sophisticated oversight architectures balancing protection and accountability, Iran's current framework offers immunity without

adequate checks, enabling impunity and eroding public trust. Addressing this deficit requires establishing an independent oversight authority, clarifying statutory limits on immunity, and embedding robust transparency measures. Such reforms could restore the democratic purpose of parliamentary immunity, ensuring it shields lawmakers from illegitimate pressures while holding them answerable to the law and the people they serve.

References

- Abrishamizad, M. A., & Nazarian, H. (2021). The Quality of Participation of the Members of the Islamic Consultative Assembly in the Legislation Process. *Public Law Knowledge Journal*, 10(1), 89-112.
- Bayati, A., & Aronaten, M. (2021). Administrative Oversight on Government Actions: A Case Study of Oversight of the Professional Conduct of Members of Parliament. *Journal of New Administrative Law Research*, 3(6), 109-138.
- Cooper, S. E. (2019). France and England, Which have A Parliamentary form of Government, Should form A Common Parliament Empowered to Control the Interests of Both Nations. Effect of the Anglo-French Parliament on the Other European Peoples. In *Five Views on European Peace*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780429277290-4>
- Delfani, A., Zare Ashkazari, M., & Ahmadi Panjaki, G. (2017). The Importance and Position of Legislation in Parliament. *Journal of Political Sciences*, 13(41), 129-149.
- Ghorbani Paji, A., & Abdolhosseinzadeh, M. (2023). Parliamentary Oversight of Executive Bodies: Tools and Procedures. *Monthly Expert Reports of the Islamic Consultative Assembly Research Center*, 31(3).
- Hardt, S. (2013). *Parliamentary immunity: a comprehensive study of the systems of parliamentary immunity of the United Kingdom, France, and the Netherlands in a European context*.
- Hayati, A. A., Javid, M. J., & Ahmadi Goudini, H. (2022). The Relativity of the Political Regime as a Ruling Method: The Legal Status of the Presidential and Parliamentary Systems in Iranian Constitutional Law. *Journal of Research and Development in Comparative Law*, 5(15), 47-75.
- Karbasi, M., Zaheri, A., Abdollahi, M., & Koochnezhad, A. (2023). Immunity of States and Their Property in Light of Domestic Law (Case

- Study: Japan and Italy). *Journal of Legal Research*, 21(51), 39-72.
- Mashhadi, A., Dabirnia, A., & Mohammadi, H. (2024). An Analysis of the Foundations of Participatory Democracy in Light of Habermas's Philosophy of Language. *Journal of Public Law Studies*, 54(3), 1737-1760.
- Moneskhah, A. (2023). A Comparative Study of the Immunity of Members of Parliament in the Laws of Islamic Countries. *Conference on Management and Humanities Research in Iran*, 15(15), 1363-1382.
- Mosayebi, S. M. A., Khanmohammadi, H., & Hasanvand, M. (2020). Identifying Indicators for Evaluating the Performance of Members of Parliament. *Strategic Studies of Basij*, 23(89), 83-126.
- Motefakker, H., & Khosravi, M. (2023). A Comparative Study of the Philosophy of Parliamentary Immunity Between Countries (Case Study: Iran and France). 6th International Conference on Jurisprudence, Law, Psychology, and Educational Sciences in Iran and the Islamic World, Tehran.
- Mousavi, S. M., Hasanvand, M., Rafiei, A., & Afshari, M. (2024). A Comparative Study of Oversight on the Financial Conduct of Members of Parliament in Iran, the United States, the United Kingdom, and France. *Public Law Knowledge Journal*, 13(3), 165-188.
- Nowrouzpour, H., Parvin, K., Rostami, V., & Hosseini, A. (2021). An Investigation of the Role of Accountability in Sustainable Development with an Emphasis on the Parliamentary Accountability of the Islamic Republic of Iran. *Quarterly Journal of Iranian Social Development Studies*, 13(4), 291-304.
- Olson, A. (1998). Parliament, Empire and Parliamentary Law 1776. *Three British Revolutions*, 1641(1688)(1776). <https://doi.org/10.1515/9781400856473.289>
- Rahmati Far, S. (2023). From Parliamentary Immunity to Oversight of Members' Conduct: A Comparative Study of the Iranian Parliament and the European Parliament. *Comparative Law Journal (Nameh Mofid)*, 10(1), 195-218.
- Rostami Ghazani, O. (2023). A Comparative Study of Parliamentary Immunity in the Iranian and English Legal Systems: With a Look at Police Powers in Dealing with Flagrant Crimes. *Journal of Law Enforcement Legal Research*, 4(15), 159-194.
- Sheikh al-Eslami, M. (2004). *Parliamentary Immunity in Iran*. Islamic Revolution Documents Center Publications.
- Tavassoli Naeini, M., & Attaran, N. (2020). The Foreign Sovereign Immunity Act of the United States and Iran. *Iranian Review of Foreign Affairs*, 7(2), 111.
- Todd, A. (2022). *On Parliamentary Government in England* (Vol. 1). BoD-Books on Demand.
- White, H. (1879). Parliamentary government in America. *Fortnightly*, 26(154), 505-517.
- Zare'i, A., Beheshti Seresht, M., & Fozzi, Y. (2019). An Analysis and Examination of the Social Context of the Members of the First to Tenth Iranian Parliaments. *Journal of Iranian Political Sociology*, 2(4), 75-111.
- Ziyaei, S. Y., & Jalili Morad, A. (2014). The Formal and Substantive Scope of Parliamentary Immunity in the Iranian Legal System. *Islamic Law*, 11(41), 63-82.